

A „választott nép” és a magyarság

Tisztelt hölgyeim és uraim!

Gróf Széchenyi István 1844-ben a Magyar Országgyűlés Felsőházában kifejtette: „Az angol nemzet egyenjogúvá tette a zsidó fajt. Mert ha például én egy palack tintát töltök egy nagy tóba, azért annak vize nem romlik el és mindenki ártalom nélkül megihatja. A nagy angol elemben a zsidó elvegyülhet. Ugyanez áll Franciaországra nézve is. De ha a magyar levele az ember egy palack tintát önt, megromlik a levele, és azt nem eheti meg az ember.”

Mit ismert el ezzel a „legnagyobb magyar”, ha nem a zsidókérdés létezését?

1945 után ez a két szó: „zsidó” és „zsidókérdés”, tabu lett. A kommunista és a liberális tömegtájékoztatók, a politika, az oktatás, a sajtó- és könyvkiadás irányítói fantomkérdésként könyvelték el a zsidókérdést. Szerintük ma már az is antiszemita, aki valakiről megállapítja: zsidó.

Az önmagát – a Talmud alapján – „választott nép”-nek tekintő zsidóság magyarországi történelmének tanulmányozása nélkül aligha érthető meg nemzeti történelmünk. Ezért ebben az előadásban két kérdésre adunk választ. Milyen nyomokat hagyott Magyarországon a zsidóság Szent Istvántól napjainkig a politikai, kulturális, kereskedelmi életben? Mit és hogyan válaszolt a zsidó lelkiismeret Magyarországra?

A zsidóság Magyarországon Szent Istvántól a kiegyezésig

Magyarországon már a Krisztus születése utáni X–XI. században éltek szórva zsidók. A Déli-Kárpátokból érkeztek, lélekszámuk a középkorban azonban nem érte el hazánk össznépességének 0,5%-át.

Semmilyen magyarországi zsidó írásos emlék vagy régészeti lelet nem maradt fenn a középkorból. A zsidók létezésére egyedül az Árpád- és Anjou kori magyar törvényekből következtethetünk.

Szent László király (1077–1095) 1092-ben a szabolcsi zsinaton megtiltotta a zsidók és a nem zsidók közötti házasságot. Zsidó férfi tehát keresztény nőt nem vehetett el. Könyves Kálmán (1095–1116) előírta, hogy zsidók keresztény szolgálókat nem tarthatnak, és – miként az akkori Európában általában – csak püspöki városokban lakhatnak.

Mivel a XII–XIII. században az országgyűlések állandó témája volt a zsidók uszorkamatai szedése és a királyi jövedelmek (a „regálék”) kisajátítása, a népesség kérte a királyt a zsidók pénzügyi és kereskedelmi tevékenységének korlátozására. II. András (1205–1235) ezért 1222-ben az Aranybullában meghagyta: zsidók nem lehetnek nemesség, pénz- és sókamarpánok, vámosok, köztisztviselést sem viselhetnek. (A rendelkezések betartására azonban nem került sor, így IX. Gergely pápa 1232-ben „egyházi tilalom”-mal – „interdictum”-mal – sújtotta hazánkat. 1223-ban megfogadta ugyan II. András, hogy betartatja az Aranybulla idézett előírását, de nem tette meg sohasem.) 1279-ben Budán egy zsinati kánon kötelezően előírta a zsidóknak az arasznyi sárga folt viselését.

IV. Béla (1235–1270) engedett elődei szigorúságából: 1251-ben iskoláikat középületeknek nyilvánította, szabad letelepedést biztosított számukra. Viszont Anjou Nagy Lajos (1342–1382) száműzte őket, de öt éven belül visszatelődtek. Az 1351-ben hozott törvények közül az „ösiség” (aviticitas) ugyanakkor biztosította a nemesi vagyont magyar örökösödését, feltéve, hogy nemesség zsidók nem lehetnek ezután sem: Anjou- és vegyes házi királyaink uralkodása idején (1301–1526) korlátozás nélkül élhettek. A Hunyadi Mátyás által Budán felállított „Zsidó tanács” célja is csupán iparúzésük ellenőrzése és helyenkénti korlátozása volt. A magyarságtól elkülönülten éltek: gettóikba visszahúzódva szabadon közlekedhettek, házasodhattak, kereskedhettek. Budán kívül a szabad királyi- és bányavárosokban hoztak létre önmaguknak gettókat. Ahol nem voltak gettók; megtörtént, hogy kiűzték; de ki soha sem irtották őket. (1391-ben Nagyszombat, 1494-ben Buda, 1526-ban Sopron keresztényei így szabadultak meg tőlük.)

A középkor évszázadai során a magyar törvények már felismerték a zsidó lelkiismeret határait: királyaink a magyar birodalmi gondolat és a Szent Ágoston-i „Civitas Dei” („Isten országa”) megteremtése érdekében hoztak korlátozó rendelkezéseket, amelyek foganatosítására – főleg IV. Béla korától – ritkán került sor. Sem irodalomtörténeti, sem egyháztörténeti, sem művészettörténeti forrás nem tanúskodik arról, hogy a zsidóság Szent István korától bármilyen mértékben is kivette volna részét a magyar kultúra ápolásából.

A XVIII. század végéig szinte nyomtalanul telt el a magyarországi zsidóság élete. Nincs bizonyíték arra, hogy részt vettek volna a török elleni végvári harcokban (a tizenöt éves háborúban), Buda visszafoglalásában, a Rákóczi-szabadságharcban. Magyar nyelvű írásos emléket nem hagytak maguk után. Lélekszámuk alig növekedett: 1720-ban 12 000-en voltak, ami hazánk népességének 0,5%-át jelentette.

Számárányuk feltűnő növekedését szerte Európában politikai téren az 1789-es francia forradalom, a jakobinus diktatúra és a szabadkőművesség, szellemi téren a „szabadság, egyenlőség, testvériség” jelszavait magáénak valló, a természetes erkölcsi jót és a krisztusi hitet tagadó felvilágosodás írói (az „enciklopédisták”: Voltaire, Rousseau, D’Alembert) idézték elő. Lélekszámuk a kontinensen száz év alatt megháromszorozódott, bár a növekedés mértéke a földrész nem mindegyik országában volt azonos.

A XIX. század első felében már a magyar statisztikai adatok is mutatják a tizenharmadik századvég hatásait. 1840-ben hazánk népességének 2,2%-a volt zsidó (számuk 120 év alatt megkétszereződött), 1850-ben 3,2%-a (366 000 fő).

Gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos politikai gondolkodása, az akadémiai mozgalom, a nyelvújítás, végül az 1848-as pesti forradalom közömbös maradt számukra. Korábban színmagyar (vagy német ajkú) városokba költöztek: kereskedelemmel, iparral foglalkoztak továbbra is. A magyar politikai gondolkodás iránti passzivitásukat a magyarság nem hagyta válasz nélkül. 1848. április 22-én Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök elrendelte: a törvényhatóságok ezentúl zsidókat nem sorozhatnak be a Nemzetőrségbe. 1848. április 19-én a pesti utcák magyarjai a zsidóknak „a Magyar Szent Korona országából” való kiűzését, és ennek megtörténteig a Nemzetőrségbe történő felvételük megtiltását követelték.

A judeokrácia megteremtése

A zsidóság és a magyarság egymáshoz való viszonyát az 1840-es évektől leginkább az ortodoxok és neológok egymás közötti harca határozta meg. Az ortodox zsidók a Talmud, a Sulchan Aruch és a Kabala tanításait szóról szóra követték. Vagyonjogi és kereskedelmi, pénzügyi törvényeik, viseletük, étkezési szertartásaik betartása által törekedtek önmagukat megővni a nem zsidókkal való vérségi keveredéstől, vagyis a beolvadástól, az „asszimiláció”-tól. A neológ zsidók elhagyták a szertartásokat, de megmaradt politikai messiástudatuk (a zsidó „Isten kiválasztott népe”), éppen úgy, mint faji mivoltukból következő lelki-szellemi tulajdonságaik bármelyike. Megtanulták a magyar nyelvet, vezetéknevüket magyarosították, anélkül, hogy fájjal, szellemileg és erkölcsileg magyarul váltak volna.

Az ortodoxok és a neológok szenvedélyesen támadták egymást: amíg az előbbieket sokallták a neológok „engedményeit” (a magyar nyelv elsajátítása, névmagyarosítás, rituális öltözet és étkezés elhagyása), addig az utóbbiak az ortodoxok politikai hódítás iránti érzéketlenségét és őseik rituális szokásaihoz történő ragaszkodását ostromolták. A valóságban azonban csak a befogadó nemzet iránti kötelezettségek megtagadásának módjában különböztek egymástól: politikai messiástudatuk összeforrasztotta a látszólag szembenálló két tábor.

A neológ zsidóság politikai, gazdasági, kereskedelmi, kulturális, hódításra leginkább alkalmas képviselőit judeokratáknak, a zsi-

dóság politikai, gazdasági, közjogi és sajtóbeli hatalmi hálózatát judeokráciának nevezzük.

A judeokrácia magyarországi történetének négy korszakát különböztethetjük meg. Az első az 1840-es évektől a kiegyezésig, a második a kiegyezéstől 1919-ig, a harmadik 1919-től 1945-ig tartott; a negyedik a jelené.

Az első korszak jellemzője az ortodox-neológ harc, az asszimiláció meghirdetése, a törvényhozás területén önmaguk vallásfelekezeti feltüntetése. Az ortodox elem a magyar társadalomból ellenszenvet váltott ki. Az ortodoxok elutasítottaságát azonban már ebben az időben is kihasználta a neológok azáltal, hogy nevüket megmagyarosították és megtanultak – de nem irodalmi szinten – magyarul.

A második korszak a neológok politikai és közjogi hatalomátvétele folytatott harca: a kiegyezés és az emancipációs törvény (1867: XII. törvénycikk) lehetővé tette, hogy a pénz- és bankvilág, hírközlés, igazságszolgáltatás és közjog vezető személyeinek többsége zsidó legyen. Az ortodoxok fokozatosan háttérbe szorultak, kereskedelemmel és iparral foglalkoztak, míg a neológok országgyűlési képviselők, bankárok, egyetemi tanárok és lapszerkesztők lettek. Mind az ortodoxok, mind a neológok lélekszáma hirtelen megnőtt: számuk 1869-ben 542 000, 1910-ben közel egymillió – a népesség 5%-a. A Trianonig fennálló történelmi Magyarországon alig fél évszázad folyamán a judeokrácia legerősebb európai központja jött létre.

A harmadik korszak – a magyarságnak 1918–1919-ben Trianon okaira való rádöbbenése ellenére – a judeokráciának főleg a „földalatti” szabadkőműves mozgalom általi megerősödését, a tőzsde és a piaci élet, a hírközlés minden korábbinál erőteljesebb zsidó irányítását idézte elő. Az 1930-as népszámlálás adatai szerint például Budapest 2225 – köz, illetve magán-szolgálatú – orvosa közül 1494, vagyis 67,2% volt zsidó. A neológok váltak a zsidók valódi vezetőivé, az ortodoxokat foltként megtűrték: rájuk továbbra is csupán a faji beolvadás megakadályozása céljából számítottak.

A negyedik korszak a zsidóság 1945 előtti hazai, vagy párizsi, moszkvai emigráns, politikai, kulturális és pénzügyi köreinek továbbélését és befolyásuk növekedését eredményezte: A judeokraták – a korábban egyedül üdvözítőnek hirdetett liberalizmus álcárat levette a bolsevizmus álcárat öltötték magukra. (Marschalkó Lajos két tanulmányában – a „Világhódítók”-ban és „Országhódítók”-ban – máig egyedülálló részletességgel bizonyította a kommunizmus zsidó eredetét a Talmud törvényeinek és a bolsevizmus alapelveinek azonosságára való hivatkozással.)

A kiegyezés utáni magyar politika és kultúra történetének tanulmányozása során két következtetésre juthatunk: Először is: a judeokrácia létezésének elismerése még nem antiszemitizmus, hiszen nem a judeokrácia létének elismerése, hanem maga a judeokrácia vált ki a nem zsidókból antiszemitizmust (pontosabban antijudaizmust). Másodszor: valójában nem a zsidóság számárányának robbanásszerű újkori megnövekedése váltott ki antiszemitizmust, hanem politikai, jogi, szellemi befolyásuk mértéke. (Ugyanakkor nem mindegy, hogy a statisztikai adatok az ortodoxokra és a neológokra milyen arányban vonatkoznak.) Ha a zsidóság és a magyarság viszonyát pontosan akarjuk meghatározni, konkrét politika- és szellemtörténeti, statisztikai adatokkal kell értékelnünk, milyen hatással volt a zsidóság Magyarországon újkori életére.

Politika

Az 1830-ad évektől a magyar politikai gondolkodás klasszikusai – akik olykor írók és költők is voltak – egyre gyakrabban foglalkoztak a zsidóság magyarországi helyzetével. Kölcsey Ferenc 1830-ban „A szatmári adózó nép állapotáról” írt tanulmányában a magyar kultúra iránti közömbösségüket érzékeltette, Berzsenyi Dániel a falusi zsidókat „demoralizált népcsalók”-nak és „orgazdák”-nak tekintette.

Kossuth Lajos 1844-ben a Pesti Hírlap hasábjain a zsidót „a növény táplálódó elszívó gombá”-hoz hasonlította. Hírlapi cikké-

ben ő fogalmazta meg elsőként hazánkban, hogy a zsidóság nem vallásfelekezet, hanem népfaj. A Bach- és Schmerling-korszakban a Habsburg Birodalom magyarellenességét jól kiegészítette az ortodox zsidóság uszorkamatapolitikája, a neológia fokozatos előnyomulása. Az 1867-es kiegyezés után sem az Andrássy Gyula, sem a Tisza Kálmán vezette kormányzat nem törekedett törvényerővel megakadályozni a Galiciából menekülő lengyel és orosz zsidóság korlátlan letelepedését a Kárpát-medencében. A magyar országgyűlésben mégis voltak olyan magyar politikusok, akik megkérdőjelezték az asszimiláció megvalósíthatóságát. Vezérik Istóczy Győző (1842–1915) képviselő lett, aki az 1870-es években megalapította a – jobbára függetlenségi képviselőkkel verbuválódott – Magyar Antiszemita Pártot. 1875. április 8-án Istóczy parlamenti beszédében a zsidóság Palesztinába költözését javasolta. A zsidó-nélküliség, az antiszemitizmus (helyesebben antijudaizmus) híve volt: ő hirdette meg elsőként Európában a cionizmust.

Az emancipációs törvény hatálybalépésétől (1867. dec. 28.) akik a judeokráciát ellentétnek tartották a nemzet érdekeivel, azokat az országgyűlési képviselők és újságírók, banktisztviselők jelentős része kigúnyolta vagy elhallgattatta. Amikor például az 1870-es években a Magyar Antiszemita Párt egyik képviselője, Zimány Ignác törökbalintai plébános a Parlamentben egyik beszédében a Talmudból és a Sulchan Aruch-ból vett idézetekkel bizonyította a zsidó és a keresztény világnézet összeneférhetetlenségét, a képviselőház elnöke csaknem belefojtotta a szót. Egy liberális képviselő pedig azt ajánlotta Istóczynak, költözzön el, ha nem tetszik neki a zsidók viselkedése. Az európai pénzügyi életben már akkor is kulcsszerepet játszó Rotschild-család egyik tagja nemcsak a tiszaszéki bűnper vádlottjainak azonnali felmentését kérte Tisza Kálmán miniszterelnöktől, hanem Istóczy és hívei képviselőházból való menesztését is: a Rotschildok ugyanis ettől tették függővé a vasúti kölcsön további folyósítását. A miniszterelnök teljesítette a judeokrata báró kívánságát. Istóczy elnémitását követően alig akadt politikus, aki bírálta volna a judeokráciát. Csak két kivételt ismerünk. Az egyik Asbóth János, aki 1897. január 14-én korántsem egyedülálló esetre hívta fel a figyelmet a képviselőházban: „A millennium megünneplésekor egy nagy alföldi városban a zsidók a nemzeti címerből kidobják a keresztet és egy csillagot tesznek a helyébe.” A másik Egan Ede, aki a rutén parasztok hitelellátását biztosította. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter jóváhagyásával – a rutén földi zsidóság akarta ellenére. (Róluk, és a magyar antiszemita mozgalmak történetéről részletesebben olvashatunk Bosnyák Zoltán „A magyarfajvédelem úttörői” című tanulmányában.)

Még a XIX. század végén is jobbára csak közjogi harcok folyt az országgyűlésben: a felszólaló képviselők többsége a „48-as hagyományok” sérthetlenségéről, a nemzetiségek jogegyenlőségéről, a zsidók polgárosodásáról szónokolt. Hiába készült az ország ezeréves fennállásának megünneplésére, a megoly európai hírű kiállítások és építkezések sem tudták elfelejteni a tényeket: nőtt a kivándorlás, a magyar parasztság elszegényedett, a főváros a judeokrata bankoligarchák szállásainál lett. Nem véletlen, hogy például Vázsonyi-Weiszfeld Vilmos képviselő a magyar történelemoktatás „reformját” hirdette egy szabadkőműves közlönyben: szerinte túl sokat hallanak a gyerekek az iskolákban a végvári harcokról, a kurucokról és Rákóczirol, holott mindez szegényfolt, mert a tankönyvek a pacifizmus és humanizmus helyett a „véröntás apológiáját” hirdetik.

A judeokrácia céljaira a magyar nemzet csak 1919-ben dobott rá. A „budapesti szovjetköztestársaság” irányítói csaknem teljesen zsidók voltak. Miután 1919. március 21-én gróf Károlyi Mihály átadta a hatalmat Kohn-Kun Bélának, Magyarországot a következő személyek vezették a trianoni koporsóhoz: Kohn-Kun Béla, Pogány-Schwartz József, Erdélyi-Erlich Mór, Rákosi-Roth Mátyás, Varga-Weiszfeld Jenő, Lindler Jenő; Kunfi-Kunstatler Zsigmond, Böhm Vilmos, Szamuely-Samuely Tibor, Kalmár-

Kohn Henrik, Lukács-Löwinger György, Ágoston-Augenstein Péter, Rabinovics József, Szántó-Schreiber Béla, Hevesi-Honig Gyula. A 133 napon át teljhatalmú kormányzótanács tagjai, valamint Szamuely és Cserny „különítményesei” is – többnyire ortodox – zsidók voltak (kivéve Garbai Sándort): Morgenstern Árpád, Feldmár Marcell, Beck József, Keller József, Korvin-Klein Ottó, Dormán Árpád, Ellenbaum Ignác, Kohn Ignác; Danczinger Ernő, Ellenbaum Náthán, Lázár Henrik, Bienstock Ármán, Greiner Ferenc. (A korszakot – hűen bemutató Tormay Cecile a „Bujdosó könyv”-ben említi, hogy egy francia tábornok – Franchet d’Espérey – megkérdezte Károlyitól: „Önök valamennyien zsidók?” Majd hozzátette: „Nem hittem volna hogy ennyire lesüllyedtek” A judeokrácia ellen az 1920-as évek elején országszerte megtapasztalt politikai és közjogi harc – amelynek egyedüli emléke a „numerus clausus” – ellenére a kereskedelmi, gazdasági és értelmiségi pályák élén változatlanul több neológ állt, mint amennyit a „numerus clausus” engedélyezett. Ezen az állapoton a Horthy-korszakban hozott négy zsidótörvény sem változtatott gyökeresen. Az ortodoxok gettóikba visszaszorulva éltek, míg a neológok egy része a bankokat, a jogi, gazdasági intézményeket és a hírközlést tartotta kezében – miközben a „földalatti” szabadkőműves mozgalom irányította –, más része a moszkvai, bécsi, párizsi emigrációban fejtette ki ugyanazt, amit 1919-ben.

A judeokrácia hazánkban 1945 után korábban soha nem tapasztalt hatalomra jutott a politikai életben. A kommunista párt meghatározó alakjai világnézetileg semmiben sem különböztek 1919-es elődeiktől: elég utalni Rosenfeld-Rákosi Mátyásra, Singer-Gerő Ernőre, Weinberger-Vas Zoltánra, Auspitz Benjaminra (Péter Gáborra), Wolff Izraelre (Farkas Mihályra), Kahána Mózesre (Révai Józsefre) és Appel-Aczél Györgyre. A magyarság lelki-fizikai értékeit még Rosenfeld-Rákosinál is hatékonyabban pusztító Csermanek-Kádár János uralkodása alatt jóllehet maga a párt is vigyázott arra, hogy ne minden vezető állás élén álljon zsidó, nehogy tömegmértékű antiszemitizmus legyen, amely véget vetne uralmuknak, mégis ők nyomták rá bélyegüket a korra: gondolkunk csak Appel-Aczél Györgyre. (Még az SZDSZ-es tömegtájékoztatók is kénytelenek elismerni, hogy a Kádár-korszakban minden oktatási és kulturális, művészeti kérdésben Appel-Aczél volt a végső szó.) A hetvenes-nyolcvanas években a neológok közül egyre többen vették észre, hogy a kommunizmus nem jó álarc már, ezért úgy tettek, mintha ellenségei lennének a „létező szocializmusnak”, egyszerre ők látszottak annak élére állni, amit eddig valóban tagadtak. 1989 után magukat „demokratikus ellenzék”-nek nevezték, és ők lettek a hatalomirányítók, ezért nyilvánvaló, hogy nem történt rendszerváltozás Magyarországon, csak álarccsere: a néhai moszkoviták, maoisták egyszerre hangos antikommunistáknak mutatkoztak, s ezzel, milliókat tévesztettek meg. Mindent megtevettek, hogy álarcuk többé ne hulljon le olyan hamar, mint addig. De nem így lett.

Csurka István 1992-ben figyelmeztette a nemzetet: létezik egy „éjtő-ernyős csapat”, amely Moszkvában, Párizsban, Budapesten vagy Tel-Avivban eldönti, miként éljenek a magyarok. (Ha arra gondolunk, hogy tanulmánya éppen olyan gyűlöletet váltott ki az érintettek-ből, mint valaha Istóczy beszédei, beláthatjuk: a judeokrácia céljai mindig ugyanazok.)

Irodalmi élet

A magyar irodalomra a zsidóság mintegy nyolc évszázadon át semmilyen hatást nem gyakorolt. Magyar nyelven a XIX. század első felében kezdtek írni egyes hazai zsidók: rabbik, tanárok, újságírók. Az első magyar nyelvű zsidó könyv is csak 1818-ban jelent meg, Krakauer Salamon nagykorúsi rabbi zsinagógaavató „prédikációja”. 1827-ben a „Tudományos Gyűjtemény” egyik szerzője a zsidó írókat „Mózes tudományának habartnyelvű követői”-nek nevezte. 1841-ben Toldy Ferenc meg is állapította: a „héber-magyar irodalmat” Bloch Móricz munkái jelentik.

A XIX. század második felében a zsidó írók többsége megtanult magyarul, anélkül, hogy irodalmi nyelvüket megértette volna. Ezért egy részük újhébert (ivrit), más részük szláv-német-

héber keveréknyelvet (jiddis) használt. Többségük az utóbbihoz alkalmazkodott. A jiddis tájszólássá vált, főleg a városban. (Bárczi Géza nyelvész „pesti nyelv”-ként azonosította.) A jiddis jellemzésére elég idéznünk a neológ Szerb Antal véleményét („Magyar irodalomtörténet”-ből) „Kétségtelen, hogy a pesti zsidó tájszólás nem tartozik a szép nyelvek közé, öszvér-nyelv révén.” Hosszasan idézhetnénk a magyarországi magyar nyelvű zsidó szépirodalmi lapokból cikkeket, amelyek bizonyítják, mennyire nem ismerték a zsidó írók anyanyelvüket, a sok példa közül csak egyet emelünk ki. Kiss József, „A Hét” megalapítója és főszerkesztője, lapjában a „matyók”-ról közölt írást, mert egyetlen szerkesztője sem volt, aki tudta volna: a matyók többes szám. Verseikben, drámáikban, novelláikban a materialista világnézetet hirdették. Weisz Mór (Szomoró Dezső), továbbá Bródy Sándor, Veigelsberg Hugó (Ignotus) Deutsch-Hatvani Lajos, Fleischmann-Fenyő Miksa, Goldmann-Gellért Oszkár, Schön-Szép Ernő, Neumann-Molnár Ferenc regényei, elbeszélései szellemükben sem magyarok. Ugyanez vonatkozik verseikre is. Kiss József írta az első magyar nyelvű kommunista verset, a „Knyáz Potemkin”-t. Párizsi bordélyházak hangulatát idéző verseket írt Szilágyi Géza, Fischer-Makai Emil drámái közül megemlítendő a Vörösmartyról szóló, amelyben klasszikus költőnk „egy léha szerelmi történet keretében, mint ifjú szerelmezt mutatta volna be a színpadon. Vörösmarty gyermekei és rokonai azonban a darab előadását egyszerűen betiltatták.” (Zoltvány Irén: Erotika az irodalomban. 146-147. old.)

A kommunizmus évtizedei alatt Appel-Aczél György határozta meg, ki mit, mikor, hol közölhet nyomtatásban. Többek között Eörsi-Schleiffer István (Sztálin-óda és pornográf „versek” írója, Heine műfordítója és követője), Konrád György, Petri György, Kornis Mihály, Nádas Péter, Szilágyi Ákos, Szabó Magda, Vámos Miklós, Kertész Ákos, Faludy-Leimdörfer György és társaik képviselték a magyarországi zsidó irodalmat. A magyar kultúra iránti ellenszenvük közismert, például Spiró György 1987-ben „Jönnek” című versében (?) így írt: „Jönnek a dúlt-keblű mélymagyarok megint, fűzfapótlák, fűzfarajongók, jönnek a szarbol...”

Nem elég azonban a zsidó írók magyarországi működését feltárni, mert csak akkor kapunk hű képet a zsidó irodalomnak a magyar irodalmi életre kifejtett hatásáról, ha azt is megvizsgáljuk, miként fogadták íróink, költőink, kritikusaink a zsidó írókat? Ezen oknyomozás azt mutatja, hogy a magyar irodalom klasszikusai először a XVIII. század végén vették észre a zsidóságnak szellemi, politikai életünkre tett hatását. A pálós Virág Benedek Tolnai Festetics László-hoz írt költői levelében így fogalmazott 1798-ban: „...Zsidók jönnek lár-mázva, mekegve, / Mert a városnak bérlet szolgáló lopásért / Hajtották: nagy zaj, támadt, Mózes követői / Mint a hangyaboly, úgy forrtak. Várj egy kis idő: / Többen lesznek ezek, mint Árpád magzati, ritkán / Vesznek, szüntelenül szaporodnak.”

Kuthy Lajos a „Hazai rejtelmek” című regényében (1847) az alföldi ortodox zsidók uszorakamat szedése ellen tiltakozott. Vörösmarty szókinccsgazdagságára emlékeztető regényét máig sem értékelte emiatt jelentőségéhez méltóan irodalomtörténetünk. Nagy Ignác a „Magyar titkok” c. regénytrilógiájában (1846) a magyar jellemet állította szembe a „bevándorolt idegenek” legfőbbikével, a zsidókéval.

Bartha Miklós „Kazár földön” című, szociográfiai tanulmánya (1901) nem „regény-költészet”, a máramarosi, Galiciából és Oroszországból a pogromok elől menekülő zsidóság – a „kazárság” – valóságos életét tárta olvasói elé. Közgondolkodásunkra és irodalmunkra főleg az első világháború végén volt jelentős hatással. Szabó Dezső „Az elsodort falu” c. sorsregényében (1919) a neológoknak az ortodoxoknál sokkal veszélyesebb – mert rejtettebb – magatartását vette górcső alá. A századforduló Budapestjének Marxon felnevelkedett szociológusainak, a Jászi-Jakubovics Oszkár vezette „intellektuelek” szellemiségét Harsányi Kálmán „Krisztálynézők” és Ritoók Emma „A szellem kalandorai” c. regénye fedte fel.

A két világháború között a nemzeti önértékelésre szoruló magyarság írástudói olykor visszanyúltak a múltba: Szépvízi Balázs

Béla „Kánaán pusztulása” c. regénye a tiszaezlári bűnper történetét ókori keretbe ágyazva beszélt el. Felpéti Győri Jenő 1941-ben a zsidók Sopronból 1526-ban történt kiűzését örökítette meg („A soproni zsidókapu”). Líránkban Erdélyi József és Sértő Kálmán adott hangot azoknak, akik velük együtt felismerték: az emancipáció, az asszimiláció kudarcot vallott, és a magyarság „kisebbséggé” lett saját földjén.

A második világháború idején jelent meg folytatásokban a Rajniss Ferenc szerkesztette „Magyar Futár” hasábjain Dövényi Nagy Lajos (könyv alakban mindmáig kiadatlan) korregénye, a „Tarnopolból indult el”. Realizmusa egyedülálló a magyar irodalom történetében: Jókai regényszövevével szemben szociológiai pontossággal rajzolta meg a zsidók útját, Galiciától Magyarorszáig. Senki sem ábrázolta Dövényinél alaposabban az ortodoxok és a neológok küzdelmét. Központi regényalakja, a tarnopoli jeshivák légkörében felnőtt Brandstein Juda 1911-ben átlépte a történelmi Magyarország határát. Munkáctól Budapestig hosszú utat tett meg anélkül, hogy megszerette volna a magyar népet. Amikor az író Brandstein Judának állomásait rögzítette, Istóczy látomását igazolta: az asszimiláció élettani és szociológiai képtelenség, s a neológ zsidók veszélyesebbek a magyarságtól látványosan elkülönülő ortodoxoknál. (Brandstein Juda élettörténetének valódiságát egyébként mi sem bizonyítja jobban; mint a statisztika: 1909 és 1913 között család bukás miatt elítélt 240 személy közül 150 volt a zsidó.) 1945-öt követően nem történt irodalmi kísérlet a magyar-zsidó viszony művészi igényű feltárására, a hazai zsidóság 1945 utáni hatalomgyakorlási módszerei máig megirratlanok. Ezért mindmáig Dövényi Nagy Lajos regényét tekinthetjük – Kuthy Lajos, Szabó Dezső és követők alkotásai mellett – a sorsprobléma leghitelesebb művészi feldolgozásának. Irodalomtörténetünk egyes régebbi képviselői viszont részletesen feltárták irodalmunk antijudaizmusát. Közülük tudományos alaposágával és árnyaltságával kiválik Farkas Gyula tanulmánya („Az asszimiláció kora a magyar irodalomban 1867-1914”, 1938), Horváth János értekezése („Aranytól Adyig”, 1921), Várkonyi Nándor irodalomtörténeti és Pintér Jenő bibliográfiai sorozata, Vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály összefoglalása („A zsidókérdés magyarországi irodalma”, 15-77. old.), valamint Bartha József és Zoltvány Irén részlettanulmányai.

Sajtó

A XIX. század második felében vált Európában a sajtó a közvélemény formálásának legeredményesebb eszközévé, a kapitalista cégek irányítói, a szabadversenyt hirdető bankok támogatói és fenntartói a nemzetközi judeokrácia képviselői voltak.

Hazánkban a judeokrácia sajtóhatalma nem maradt el a világtáglától. 1914-ben Magyarországon a legnagyobb példányszámban a zsidó lapok jelentek meg, százalékarányuk elérte a 95-96%-ot. A „numerus clausus” sem változtatott döntően ezen az állapoton. 1937-ben a megcsontított hazánkban megjelent 37 szépirodalmi lap közül 21-nek volt zsidó főszerkesztője, 136 tudományos folyóirat közül 102-t lehetett zsidó befolyásoltságának tekinteni. Ugyanez 39 könyvkiadóból alig 10 bizonyult kereszténynek, és a 409 könyvkereskedő 90%-a volt zsidó, azaz 366.

Pénzügy és kereskedelem

A judeokrácia XX. század elején a pénzügyi életet is uralta. Lászlófalvi Béla az alábbi adatot közölte az „Alkotmány” 1908. december 29-i számában: „A hazai pénzügyi életben zsidók tulajdonát képező tőke 1904-ben volt 240.225.000 korona, nemzetiségi tőke 25.062.000 korona, keresztény magyar tőke 214.129.000 korona”, tehát „az alig egymilliónyi zsidónak többje volt, mint a tizenkétfélmilliónyi kereszténynek”. 1910-ben – állapította meg Kovács Alajos statisztikus – a népesség 5%-át alkotó zsidóság az ipari intézmények 10%-át, a kereskedelmi cégek 51, 8%-át mondhatta magáénak. Ellenben a napszámosok, 3,3, a házicselések 1,6, az őstermelők 0,6, a bányászok 0,5%-a volt zsidó. Szintén 1910-ből való adat szerint (amelyet az Országos Statisztikai Hivatal

tett közzé) a 64.176 építőipari munkás közül mindössze 99 a zsidó, a 62.278 bányász közül 85, a 26.612 pék közül 423. Az is tény, hogy 1920-1930 között az iparban több mint 4000-rel, a kereskedelemben 8000-rel nőtt a zsidó tisztviselők száma.

Hadviselés

Nemzeti szabadságharcainkban a zsidók nem vettek részt, a huszadik századi hadügyi statisztikákban mégis szerepeltek, de nem katonaként, hanem hadiszállítási bűnözőkként. (A vitézségi érmet nem a lövészárokban, hanem régiségpiacokon „érdemelték ki.”) A magyar királyi igazságügyminiszter 1921. márciusában a Nemzetgyűlés előtt elmondta: 1018 hadiszállítási bűnügy miatt vádolt személy közül 741 a zsidó és 277 a keresztény. A 211 elítélt közül 156 a zsidó, 55 a keresztény. Kovács Alajos nem véletlenül vonta a hivatalos jelentések alapján a következő következtetést: „Míg tehát a zsidóság a legkedvezőbb esetben 2,5% erejéig, vérzett a frontokon, itthon a hadiszállítások körül családokból és visszaélésekből 73% erejéig vette ki a részét.” A második világháborúban az angolszász-szovjet politikának a Berlin-Róma-Tokió tengely elleni politikájának judeokrata mivolta szintén nem ismeretlen.

Lehetséges-e az asszimiláció?

Klaus Schickert – a két világháború között a Frankfurti Zsidókérdést Kutató Intézet vezetője – 1937-ben könyvet adott ki a magyarországi zsidókérdésről („Die Judenfrage in Ungarn”). Tanulmányában politika- és társadalomtörténeti, statisztikai források alapján mutatta be a XIX. század második felének ortodox-neológ harcát, Istóczy mozgalmát, a szabadelvűek és a kormányzat asszimilációt, emancipációt támogató politikáját. Álláspontját nem rejtette véka alá, nem asszimilálódott a zsidóság. Hiába tanult meg valamennyire magyarul, a nyelvi alkalmazkodás még nem fejezett ki sors- és társadalmi kapcsolatot, kulturális és politikai azonosulást a befogadó nemzettel. Istóczy Győző és Bartha Miklós nemzedéke – a történelmi magyar értelmiség – számára nem az volt a lényegi kérdés, képes-e asszimilációra a zsidóság, hanem az, hogy a neológia, a judeokrácia törekvéseinek mennyire képes ellenállni a magyarság? Ez vált Schickert szerint a XIX. században a magyar politika egyik legfontosabb kérdésévé. A német tudós érvelése ma is figyelemreméltó: a zsidóságot befogadta a magyarság, viszont a zsidóság elzárkózott befogadótól. E tekintetben az ortodoxok és a neológok között nem lehetett érzékeltetni különbséget. A faji elzárkózásnak pedig elsősorban nem gazdasági-szociológiai, hanem faji (genetikai, antropológiai, lélektani) okai voltak és vannak. Hozzá kell tennünk Schickert gondolatmenetéhez, hogy a XX. század elején nemcsak az antiszemitának kikiáltott Houston Stewart Chamberlain vette ezt észre, hanem az antiszemitizmussal nem illethető Werner Sombart és Fejér Lajos is. (Sombart az ipari kapitalizmus és a zsidó világnézet közös vonásának a materializmust tartotta, hasonlóan Fejér Lajoshoz, aki a zsidóság, faji zárkózottságát a Talmudból és a Sulchan Aruch-ból eredeztette.)

Aki a magyarság és a zsidóság viszonyát a történelmi források és a keresztény világnézet fényében értékeli, az előadottakból nem vonhat le más következtetést, mint azt, hogy a magyarságnak ma is nemzeti öntudatra és keresztény hitre van szüksége. Ez a pozitív ellenszere a judeokráciának. A magyar politikai gondolkodás klasszikusainak antiszemitizmusa (illetve antijudaizmus) nemzeti önvédelem, nem pedig fajgyűlölet. Nevezéket bár a judeokraták az ötven éves szellemiértés ellenére még ma is magyarnak maradnak „fajgyűlölőknek”, jusson eszébe minden magyarnak a népet már másfél évszázaddal ezelőtt is a zsidóságtól féltő Széchenyi vallomása: „Mindenek előtt áll előttem a hűség a fajtámhoz!”

Elhangzott a budapesti Szittyá találkozón 2000-ben.

ifj. Tompó László